

staan, geeft hij daarvan op 10 April 1908 Aan N. N. rekenschap met het volgende schrijven:

„Gij vraagt mij, of de schrijver van de brieven aan een vriend te Jeruzalem reeds heelemaal dood is en zich niets meer aantrekt van het openbare leven in kerk en staat en maatschappij?

„Mijn antwoord hierop is: neen, hij is nog niet heelemaal dood, maar toch wel stervende, zoodat er geen hoop op beterschap of weer opbloeien van het ingezonken leven meer bestaat.

„Ik wenschte wel er te kunnen bijvoegen wat Paulus zegt: terwijl de uitwendige mensch verdorven wordt, wordt de inwendige vernieuwd, van dag tot dag; of: vergetende hetgeen achter is strek ik mij uit naar hetgeen voor is!

„Dit zijn evenwel dingen, waarover men niet zoo in het openbaar kan schrijven. En ook is het de tijd niet, althans in onze kringen, om veel op het inwendige leven te letten. Een levend mensch klaagt nu meer over de sociale toestanden, dan over eigen zonden en ongelijkvormigheid aan Christus. Wat heb je aan al dat klagen?

„Gij ziet dus, waarde broeder, dat de schrijver van de brieven aan een vriend te Jeruzalem nog wel niet heelemaal dood, maar toch stervende is, en zich onbevoegd acht om een houding aan te nemen alsof hij, nog frisch en vrolijk, over alles mag meepraten.

„Toen de laatste Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk, in de Plantagekerk te Amsterdam, gesloten werd, heb ik gevoeld, dat hiermede ook een tijdperk in ons Kerkelijk en, in verband hiermede, ook in mijn persoonlijk leven, werd afgesloten. En nu is het wel zoo, dat we bij ons gevoel niet mogen leven of daar een grond van maken; maar dat neemt niet weg, dat het er toch is, en dat het ook behoort tot ons menselijke wezen. Nog niet zoolang geleden heeft de Standaard een belangwekkend college gegeven over „Ons instinctieve leven“ en de macht en belangrijkheid er van aangehouden. De ontwikkeling, die na 1892 gekomen is, heeft mij dan ook in mijn gevoel bevestigd, en mij doen begrijpen, dat er ook een tijd van zwijgen is. Toen ik mijn congé als redacteur van „De Bazuin“ thuis kreeg, kon ik zeggen: ik heb het verwacht. Overwegende, dat niemand macht over ons heeft, tenzij het hem van boven gegeven zij, heb ik in alles volkomen leeren berusten.

„En nu wil dit niet zeggen, dat ik de verschijnselen en de toestanden, die in het leven treden, niet meer volg en met belangstelling gade sla. En ook niet, dat mijne vingers te stram zijn om te schrijven, maar wel, dat ik niet meer kan schrijven met voldoende kennis en juistheid van oordeel, om anderen voor te lichten. Het zou een matte herhaling worden van wat ik meermalen gezegd heb, en daarbij het gevaar doen ontstaan, dat nog enkelen er zich aan klemmen, en daardoor zou de strijd der meeningen nog grooter worden.

„Ik voor mij kan dan ook de publieke bespreking der dingen, zonder verdriet, aan anderen overlaten. In mijn jongen tijd had ik slechts één, mijn leven beheerschende, begeerte, om verkondiger van de vrije genade Gods te zijn. Geheel mijn zelfbeschouwing en levensbeschouwing wortelt in de eeuwige, vrijmachtige verkiezing. Eerzucht was mij volkomen vreemd. Maar toen, in later jaren, de menschen mij naar voren drongen, toen is ook de eerzucht gekomen, en met haar de verdorring des gemoeds. En nu begeer ik niets anders dan te mogen eindigen gelijk ik begonnen ben: verkondiger te zijn van de vrijmachtige en algenoegzame genade Gods, zoolang de krachten van ziel en lichaam daartoe geschonken worden. Voor het overige wensch ik belangstellend en biddend toeschouwer te blijven.”

Hiermede nam de publicist Gispén afscheid van de pers, oud en der dagen zat geworden.

RULLMANN.

De reactie op het geschrift van Prof. Visscher.

We wijdden enkele woorden aan den hoogleeraar Visscher, wiens booze buien niet zoo veel indruk maken zouden, indien niet de A.-R. pers voor een deel er ruchtbaarheid aan gaf, en eenzijdig juist daaraan gaf. We zullen nu enkele contra-stemmen laten hooren.

De De Bondt in „Leidsche Kerkbode“:

a. „De geest der jongeren“ zou niet bedacht hebben, dat de bundel Evangelische Gezangen „uit den jare 1805“ is. Maar onze Kerken hebben altijd dien bundel verworpen.

Dien bundel als zoodanig.

Zij beschikken gelukkig over onderscheidingsvermogen, waardoor zij het „goede van het snoede“ konden scheiden.

Van twintig liederen, die de Synode van Middelburg heeft ingevoerd, komen er inderdaad ook een paar voor in den door Prof. Visscher bedoelden bundel. Maar juist het feit, dat de Synode van de tweehonderd zooveel liederen er slechts een paar kon gebruiken,

wijst er op, dat de „geest der jongeren“ de bezwaren der „vaderen“ kent en erkent.

Wie is nu „grenzeloos oppervlakkig“?

b. Prof. Visscher betwijfelt, of onze Synode nog heeten kan door den Heiligen Geest geleid, met name als men zich herinnert, hoe de oud-Gereformeerden er besproken werden en hoe zelfs (!) Prof. Visscher en Ds Kersten er over de tong gingen.

Volgens Van Dale's woordenboek beteekent de uitdrukking „iemand over de tong laten gaan“ veel over hem spreken.

De hoogleeraar stelt het dus voor, alsof in de drie weken, dat de Synode vergaderde, herhaaldelijk Prof. Visscher en Ds Kersten een onderwerp van discussie uitmaakten. Of, dat er althans één vergadering geweest moet zijn, waarin veel over deze beide heeren gesproken is.

Ach neen. De wakkere president heeft er voor gezorgd, dat deze Synode in korten tijd ontzaglijk veel afdeed. Onderwerpen, die buiten de Synode om gingen, zijn er niet besproken.

Hoe komt Prof. Visscher dan aan dat „over de tong gaan“?

Op Koninginnedag, den dag van de groote discussie over de gezangen, zei Ds Meynen van Dordrecht, dat we niet uit vrees de gezangen moesten tegenhouden. Immers, er zijn menschen, die op alles afvliegen, die critiek hebben, hoe de beslissing ook valt en zoo luidt het verslag: „Is het de vrees, voor degenen, die op alles afvliegen, getuige wat de heeren Ds Kersten en Prof. Visscher hebben geschreven over spr's simpele uitlating in zijn Kerkbode over knielbankjes?“ Dit is nu alles.

Wat heeft Ds Meynen hier nu te veel gezegd?

Een enkele opmerking had Ds Meynen indertijd gemaakt over knielend bidden. Prof. Visscher maakte daarvan: Ze hebben behoefte aan knielbankjes. Daardoor kreeg die opmerking een hatelijk accent.

Welnu, zegt Ds Meynen, als ge nu ziet, hoe men van een zoo onschuldige zaak als deze nog een ophel maakt, behoeft ge u niet te verwonderen, dat deze zelfde menschen critiek zullen hebben, als wij met de gezangen doorgaan.

Maar moeten we daarvoor opzij gaan?

En wat Ds Meynen beweerde, wordt onmiddellijk gestaafd door Prof. Visscher. Want wie eenmaal 'mans naam durft uitspreken, wordt geacht iemand te zijn, die hem over de tong laat gaan!

c. De Synode zal niet geleid zijn door den Heiligen Geest, want... zelfs Prof. Visscher ging er over de tong.

Wie lijdt hier nu aan „onbewuste zelfverblindings“? d. De leiding van den Heiligen Geest wil niet zeggen, dat elk Synode-lid in zijn besprekingen onfeilbaar is!

Voor ons, die het reformatisch beginsel hooghouden, wil de leiding van den Heiligen Geest op onze Synodes zeggen, dat God, ondanks onze zonden en kortzichtigheden de besluiten toch zoo doet nemen, als in het waarachtig belang van de Kerken is.

M.a.w. al had inderdaad een Synode-lid eens iets gezegd over Prof. Visscher, dat zeer ongepast was, (wat hier absoluut niet gebeurd is), dan heeft dat niets, letterlijk niets te maken met de leiding van den Heiligen Geest.

Het is juist ons geloof in die leiding, dat ons zeggen doet: Ondanks de struikelingen van de Synode-leden, zal God de Synode van Zijn Kerken brengen, waar Hij haar hebben wil.

e. Het „soort apostolisch schrijven“ is nog niet geconspiceerd, in elk geval nog niet gepubliceerd. Toch gewaagt Prof. Visscher al van „roerende en vrome woorden“.

Wie heeft hier nu recht om „verbaasd te staan“? f. Eindelijk. Wat moet niet de wereld (dat is bijzaak), maar wat moet de Koning der Kerk zeggen van het geschrift van Prof. Visscher?

Ds Boeyinga in „Haarlemsch Kerkblad“:

Kunt ge het u voorstellen, dat een watergeus terecht komt in een hofje?

Dat onmogelijke doet Prof. Visscher zelf. Hij, die indertijd door Dr Kuyper gehuldigd werd als de man met den stoeren geuzenkop, houdt zich nu op met hofjes-kietspraat. Op zijn bankje in het „Gereformeerd Weekblad“, de stramme leden gekoesterd door een lekker zonnetje, zit deze oude rakker al tijden lang beuzelingen te femelen.

Hoor hem nu weer eens op zijn wrakke praatstoel leuteren over onze Synode: „De geest der jongeren koos den bij de afscheiding afgezworen gezangbundel der verlaten Hervormde Kerk voor een deel tot bron voor de in de Gereformeerde Kerken thans uitgebreide „gezangenbundel achter de psalmen“.

Deze aantijging behoeft niet eens meer weerlegging. Het is voldoende, haar te signaleren.

En dan jaumiert hij verder of de Synode der Gereformeerde Kerken nog heeten kan door den Heiligen Geest geleid, vooral als men zich herinnert, hoe Prof. Visscher en Ds Kersten er over de tong gingen.

Neen, professor, ge zijt niet over de tong gegaan. Men heeft alleen gewezen op uw droef bedrijf, dat ge nu en dan uw toga aflegt en in jak en met neepjes-muts op den hoek der straat jokkentjes staat te wauwelen over onze Kerken.

Doch luister verder naar zijn bankjespraat van heden: „Wie zich nu voor den geest stelt, dat deze zelfde broederen op diezelfde Synode, medewerkten aan de zending van een soort apostolisch schrijven aan Christelijk-Gereformeerden, Gereformeerden Bonders, Confessioneele en ook aan de oud-Gereformeerden, waarin met roerende en vrome woorden getuigd wordt van de diepgevoelde behoefte aan hereniging aller Gereformeerden, die moet wel verbaasd staan over de onbewuste zelfverblindings en geestelijke verstarring, die in deze huize zich vertoonden. Wat moet de wereld nu toch wel denken over het geestelijk gehalte dezer synodale behoefte aan eenheid!“

In, professor, dit „apostolisch schrijven“ wordt ook aan u gendresseerd. Want de Synode is er vast van overtuigd, dat, als u eens niet meer zat in uw hofje

onder Hervormde kerkvoogdij, doch met alle Gereformeerden in één ruimen frisschen hof, de duffe praatjesseer tegelijk zou zijn opgetrokken.

Intusschen zult u mij den raad niet euvel duiden, om hals over kop het besjeshuis te ontvluchten en weer het aloude ruime sop te kiezen.

Ook Dr Kaajan in „Utr. Kerkbode“ weerlegt de fantasieën van Dr H. Visscher. En Ds Popma schrijft in „Soester Kerkbode“:

Prof. Visscher veroordeelt de beslissing inzake de gezangen met als argument, dat sommige van de aangenomen nieuwe gezangen ook voorkomen in den bundel, die in de Herv. Kerk in gebruik is.

Op deze wijze zou men bezwaren kunnen hebben tegen het zingen van Psalmen, omdat in den bundel van Johannes de Heer ook wel eens een psalm voorkomt.

Is overigens goed er aan te denken, dat Prof. Severijn tegen het zingen van gezangen in den kerkdienst geen principiële bezwaren heeft.

Heel erg is, wat Prof. Visscher zegt over de poging aangewend om tot kerkelijke eenheid onder alle Gereformeerden te komen.

Omdat hem ter oore gekomen is, dat ter Synode minvriendelijk gesproken is over Prof. Visscher en over Ds Kersten, meent hij de poging tot eenheid als onwaarschijnlijk te mogen brandmerken.

Let wel, hiermee oordeelt hij niet over bepaalde personen, maar over de Gereformeerde Kerken, die toch ter Synode bijeen zijn. — — —

Wie op geruchten aangaande zijn persoon heel een kerkengroep veroordeelt en zoo een beweging tot eenheid tracht te vermoorden, is toch heel moeilijk in ernst te nemen.

De pers en Prof. Visscher.

Ds De Bondt schrijft in „Leidsche Kerkbode“:

In „De Standaard“ van Dinsdag 3 October kwam belans onder de rubriek Kerknieuws onderstaand stukje voor van Prof. Visscher.

Wij betreuren dat, omdat het geschrift van dezen hoogleeraar tienduizenden Gereformeerden, allen trouwe leden van de Antirevolutionaire Partij, be droeft en ergert.

„De Standaard“ moest zich daar buiten houden. Niet alleen vóór de verkiezingen, ook daarna.

Nu zal zij eerlijkheidshalve ook de Gereformeerde contra-stem moeten vertolken.

En Ds Boeyinga in „Haarlemsch Kerkblad“:

De citaten, die ik gaf, zijn aan „De Standaard“ ontleend. Doch, hoe heb ik het nu? Heeft dit blad, dat thans zulk een frisschen geest ademt, in een onbe waakt oogentlik een plaats gehuurd op de hofjesbank, er tik op, om vooral te zorgen, dat die gewichtige conversaties in alle deelen van het land verspreid worden?

Verdere fantasieën van Prof. Visscher.

Verleden week toonden we, hoe fantastisch Prof. Dr H. Visscher te werk gaat, als hij een booze bui heeft. We zullen nog een enkel staaltje geven. In zijn „Geref. Weekblad“ lezen we nog de dwaze bewering, dat

zelfs Prof. Visscher en Ds Kersten er over de tong gingen, omdat zij de volmaaktheid dezer Kerken wel eens niet konden ontdekken.

Natuurlijk is dat onwaar: er is iets anders beweerd, waartegen de hooggeleerde Visscher niets in weet te brengen: zie verder Ds Boeyinga.

Voorts:

Van de gezangen werd destijds gezegd, dat als er maar eenmaal de uitbreiding was met Nieuw-Testamentische liederen, dan zou de geestelijke opbloei eerst recht beginnen!

Deze bewering zal Prof. V. niet waar kunnen maken: hij fantaseert. Daarmee vervalt zijn volgende these van „grenzenloze oppervlakkigheid“.

Maar wat niet valt, dat is onze klacht, dat wie op zoo looze gronden aanklaagt, een eigengerechtig geslacht kweekt van „grenzenloze oppervlakkigheid“, dat „niet raakt, en niet smaakt“, en niet weet, waarom het dat niet doet.

Eindelijk:

En tegelijkertijd roept men luide den Naam des Heeren aan om hereniging, om den vrede van Jeruzalem, elkander prijzend, omdat zij zoo mooi de aangezochte Broederen, die hun „te zwaar“ zijn in de leer en te vasthoudend, als het geldt de leer en het leven ons van de Vaderen overgeleverd, hebben afgemaakt.

Over die eerste regels spreken we hieronder nog wel. Wat de laatste betreft: ook hier fantaseert de hoogleeraar. Er is niemand geprezen; en wat dat „afmaken“ betreft: het staat voor mij vast, dat in heel de Geref. pers over de Hervormde Synode nooit zooveel argumentloze onzin geschreven werd, als hier en elders de niet-gereformeerden onder veel zalvings-vertoon zich permitteeren tegen de Gereformeerde.

De Geref. pers over het door de H.H. Visscher en Van der Schuit beweerde „struikelblok“. De optelsom.

Boven lieten we reeds uitkomen, dat de hoogleeraar Visscher zegt: ze willen hereniging met anderen, en tegelijk voeren ze enkele „nog eenige gezangen“ aan ons aller „eenige gezangen“ toe; dat is een struikelblok op den weg der eenheid. In gelijken zin sprak zich ook „De Wekker“ (S. te A.) uit. We hooren hiertegen Dr K. Dijk in „Haagsch Kerkblad“:

Is zul

Mag d

tal gez

wijl teg

rijst.

Durft.

ik wil g

gezangen

Zoo is

Waarc

en te ze

Ook l

tevred

Zoo is

meijer

maar me

om ineen

ook de e

Ook Ds

dacht aan

artikel, ze

In da

om het

afzakke

moet di

menigte

steeds v

het juis

die niet

Ds Boer

Ook t

juist (h

befaat

kunnen

eeuwen

dan —

der geze

alleen:

afgelegd

Maar d

men vo

held af

nooit o

„De We

ook zeide

worden a

dat is

zin uit

der Sch

der vad

Nu we

hebben, g

die evene

doet Ds J

Wekker“

tiëring v

In he

over het

lijk ove

gelische

Neen,

lied. Op

der Sch

„We l

hebben

Heiland

menten,

dragers,

lijk, ei

en die

ook ges

Zeker,

„dichter

meerd l

stuite

bovendi

61 — „o

lijke k

enkel

gen...

Welnu

burg g

bundel

gegeven

We late

Waar

de kef

haar hy

de waar

waarhei

volgd; i

dwaalle

stelling

psalm

zange

zangen.

der ket

waardo

niet do

bepaald

weer h

laten, w

loochen

wat we

van voo

maar d

keerde

„De We

meerde K